

ประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมของไทย

Thailand's Legal History, Court Systems and Justice Systems

พรณรัตน์ โสธรประภากร¹

บทคัดย่อ

การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม จะทำให้เกิดความเข้าใจกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมของไทยที่ถูกต้อง และสามารถนำกฎหมาย และหลักกฎหมายไปใช้ได้ถูกต้อง เป็นธรรมเกิดประโยชน์แก่สังคมด้วยเหตุนี้ นักกฎหมายจึงควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างดี เนื่องจากกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม เป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อีกทั้งกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม ยังมีความสัมพันธ์กับระบบการปกครองของแต่ละยุคแต่ละสมัยอย่างแนบแน่น และยังเชื่อมโยง และมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ และสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย แต่เนื่องจากมีนักกฎหมายบางคนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์กฎหมาย จึงเข้าใจข้อกฎหมาย และความหมายของกฎหมายผิดเพี้ยนไป จะทำให้นักกฎหมายไปใช้ไม่ถูกต้อง ใช้หลักกฎหมายผิดไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายอย่างถูกต้อง จะทำให้นักกฎหมายไปใช้ได้อย่างถูกต้อง จะทำให้สังคมทั่วไปได้รับประโยชน์ และได้รับความยุติธรรมสูงสุด

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์กฎหมาย, ศาล, กระบวนการยุติธรรม

¹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Abstract

The study of Thailand's legal history, court systems and justice systems will clarify background of law, court systems and justice systems. As a result, those systems can be applied correctly following principles of law which leads to benefits for society. For this reason, legal professionals should well understand legal history, sources of law, court systems and justice systems in the past because the tools of building a peacefully society is based on legal history, court and justice systems. Moreover, those relate to administration and connect to economic and society in both direct and indirect ways. However, some legal professionals do not understand principles of law. This is the reason why some legal professionals bring principles of law into practice incorrectly. Therefore, the author suggests the best way for legal professionals to a practice fairly for people in society with the highest justice levels; therefore, he or she should study legal history.

Key word: Legal History, Court, Justice Systems

ความนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายมีความสำคัญต่อนักกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายจะทำให้ทราบถึงแหล่งที่มาของกฎหมาย แนวความคิดความเชื่อแนวทางของคนในสังคมแต่ละยุคสมัย ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง ตลอดจนกระบวนการคิดในการแก้ไขปัญหาของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย และพัฒนาการของเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเป็นเครื่องมือที่ใช้แก้ปัญหาอย่างหนึ่งของสังคมด้วยความสำคัญดังกล่าว นักกฎหมาย

จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และนำกฎหมายมาพัฒนาบังคับใช้ได้อย่างถูกต้องเกิดความยุติธรรมให้กับประชาชน

ประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม : สมัยสุโขทัย

ก่อนสมัยกรุงสุโขทัยไม่มีเอกสารหลักฐานแน่ชัดว่าประเทศไทยมีความเป็นมาอย่างไร ระบบกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม จึงไม่มีหลักฐานว่ามีความเป็นมาอย่างไรจนกระทั่งค้นพบหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชจึงมีหลักฐานอ้างอิงแต่นอกจากนั้นการจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เป็นการจดบันทึกลงในใบลาน จึงอยู่ได้ไม่คงทนถาวรเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์จึงอยู่กับโบราณวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งเป็นหลักฐานบ่งบอกถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับลักษณะการปกครอง และการเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น ถึงแม้จะไม่ละเอียดมากนักแต่ก็ทำให้ทราบถึงลักษณะของการปกครอง ประวัติศาสตร์ ตลอดจนถึงหลักเกณฑ์ที่อยู่ร่วมกัน และหากจะกล่าวถึงกฎหมายแล้ว มิได้เกิดขึ้นเป็นหลักฐานชัดเจนเช่นปัจจุบัน เพราะอาจจะด้วยประชากรที่มีจำนวนน้อย อำนาจการปกครองจึงอยู่ที่พ่อเมือง ดังนั้น พ่อเมืองจึงเป็นศูนย์กลางของอำนาจและความยุติธรรม ดังที่ปรากฏบนหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ 1 ด้านที่ 1 จารึกไว้ตอนหนึ่งว่า

“...เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจอบในไพร่ลูท่างเพื่อนจูงวัวไปค้าขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้ำ ใครจักใคร่ค้าเงือน ค้าค้ำทองค้ำ ไพร์ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดล้มตายหายกว่า อัยวเรือนพ่อเชื้อเสื่อค้ำมัน ช้างขอลูกเมียเยี่ยเข้า ไพร์ผ้าข้าไท ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้นไพร์ผ้าลูกเจ้าลูกขุน ผีแล้ผิดแพกแสกว้างกัน สวนดูแล้วแท้จังแล้ความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อน เห็นเข้าท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือดคนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่อยเหนื่อเพื่อกู้ มันบ่มีช้างบ่มีม้า บ่มีปั่ว บ่มีนาง บ่มีเงือนบ่มีทอง ให้แก่มัน ช่วยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมืองได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวฟุงหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตีในปากประตุมักดิ่งอันฉิ่งแขวนไว้หั้น ไพร์

ฝ่าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจกกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไร้
ไปปล้นคิงอันท่านชวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้”²

จากคำจารึกบ่งบอกการอยู่ร่วมกันตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ จนกลายเป็น
ประเพณีและวัฒนธรรม ไม่มีตัวบทกฎหมายเช่นปัจจุบันจึงเทียบเคียงกันไม่ได้ เพราะ
กฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกัน จึงไม่ควรเทียบเคียงกันจะทำให้
เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญ ในสมัยสุโขทัยมีประชากรน้อยและสภาพสังคมไม่ซับซ้อน
พ่อเมืองจึงเป็นศูนย์กลางของอำนาจและความยุติธรรมแต่เพียงผู้เดียว ใครมีปัญหาเรื่องใด
จะใช้วิธีสันกระบี่เพื่อขอให้พ่อเมืองออกมาชำระความ หรือตัดสินความผิดถูก หลักเกณฑ์
ที่ใช้ในการตัดสินคดีความต่าง ๆ อาศัยจารีตประเพณีและหลักความยุติธรรมตลอดจน
หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ส่วนบทลงโทษก็เช่นเดียวกัน คือ ใช้จารีตประเพณีและยังใช้
การลงโทษในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน ในคดีความที่มีความร้ายแรงเพื่อให้เกิดความเกรง
กลัวที่จะกระทำความผิด

จึงสรุปได้ว่า ในสมัยสุโขทัย ยังไม่ปรากฏตัวบทกฎหมายที่เป็นแบบแผน
เนื่องจากสังคมมีขนาดเล็ก ประชากรมีไม่มาก การอยู่ร่วมกันเป็นไปตามจารีตประเพณี
ไม่แตกต่างไปจากลักษณะครอบครัว หรือพ่อปกครองลูก ผู้ปกครองเป็นศูนย์กลางของ
อำนาจและความยุติธรรมทั้งปวง เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันนอกเหนือจาก
จารีตประเพณี และเป็นผู้ตัดสิน หรือเป็นผู้พิพากษาเป็นศาลไปในขณะเดียวกัน และ
การกระทำต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับของประชาชนเพราะผู้ปกครองมีความเที่ยงธรรม มีความ
สุจริตเป็นที่ประจักษ์ การกระทำในเรื่องต่าง ๆ นั้น ได้กลายเป็นจารีตประเพณีสืบต่อกัน
จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ สืบต่อมาอีก 200 ปี (พ.ศ. 1792 ถึง พ.ศ. 1981)
มีพระมหากษัตริย์สืบต่อกันมาอีก 9 พระองค์ เริ่มเข้าสู่การปกครองสมัยกรุงศรีอยุธยา

² พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทยสมัยสุโขทัย ศิลาลจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ 1, (2544),
พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 17 - 18.

ประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม : สมัยอยุธยา

เมื่ออาณาจักรกรุงสุโขทัยผนวกเข้ากับกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1981 แล้วการปกครองในสมัยอยุธยาได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองแตกต่างไปจากสมัยสุโขทัย เนื่องมาจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น มีภัยคุกคามจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น การปกครองแบบหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราชภูธรนั้นอาจไม่เหมาะสม เพราะระบบการปกครองครองในสมัยใดก็มีความเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้น ดังนั้นเมื่อสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศเปลี่ยนแปลงไป วิธีการจัดการปกครองก็เปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตาม อำนาจสูงสุดคงยังอยู่ที่กษัตริย์ และอำนาจปกครองยังคงอยู่ในส่วนกลาง การจัดการปกครองในสมัยอยุธยา เรียกว่า “จตุสดมภ์” คือ แบ่งออกเป็นกรมวัง กรมเมือง (เวียง) กรมคลัง และกรมนา และการปกครองมีกฎหมายเป็นหลักการปกครอง คือ “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์”

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดียเป็นหลักธรรมคำสอนที่เป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวถึงหลักในการปกครอง ที่เรียกว่า “ราชธรรม” 10 ประการ ได้แก่³

1. ทาน คือ การให้ การเสียสละ
2. ศีล คือ ประพฤติดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ
3. บริจาค คือ การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม
4. ซื่อสัตย์ คือ ความสุจริต ซื่อตรง ไม่หวังประโยชน์โดยมิชอบ
5. อ่อนโยน คือ นอบน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะเหมาะสม
6. ความเพียร คือ มีความวิริยะอุตสาหะไม่ย่อท้อ
7. ความโกรธ คือ ไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น ไม่การอาฆาตพยาบาท
8. ไม่เบียดเบียน คือ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น
9. อุดหนุน คือ มีความอดทน อดกลั้น หนักแน่น
10. ยุติธรรม คือ มีความเที่ยงธรรม มีเหตุผล

ราชธรรม 10 ประการ ที่ผู้ปกครองจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองที่จะทำให้ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข และนอกจากหลักธรรม

³ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, (2549), บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 81.

ในการปกครองของผู้ปกครองแล้ว ยังมีหลัก และลักษณะของผู้ตัดสินคดี ซึ่งจะต้องไม่มีอคติ 4 ประการ คือ รัก โกรธ กลัว หลง อีกทั้งขั้นตอนในการพิจารณา และเหตุแห่งมูลคดีต่าง ๆ หลักในการพิจารณาคดี จึงสรุปได้ว่า ในสมัยอยุธยามีกฎหมายที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแน่นอน ทั้งหลักการปกครอง หลักในการพิจารณาคดี และตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ถึงแม้ว่า “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” จะเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในสมัยอยุธยา และกรุงศรีอยุธยาจะถูกเผาไปเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 แต่กฎหมายเหล่านั้นยังคงหลงเหลืออยู่ในหัวเมืองต่าง ๆ และต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ได้ทรงให้ปรับปรุงกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักความยุติธรรม และรวบรวมกฎหมายสมัยอยุธยาที่กระจัดกระจายอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ มารวมไว้ด้วยกัน เรียกว่า “กฎหมายตรา 3 ดวง” ด้วยเหตุนี้กฎหมายตรา 3 ดวง ก็คือ กฎหมายที่มีใช้อยู่ในสมัยอยุธยา ซึ่งปรากฏชื่อกฎหมาย ดังนี้

- (1) พระธรรมศาสตร์ (พระธรรมสาตรา) (2) หลักอินทภาษ (3) กฎมณเฑียรบาล
- (4) พระธรรมนุญ (5) พระไอยการ (6) พิสูหนำนีสู่ทจบุเพลิง (7) กฎ (8) พระราชบัญญัติ
- (9) พระราชกำหนด (10) พระไอยการพรมศักดิ์ (11) พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน
- (12) พระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง (13) พระไอยการบานผนแก (14) พระไอยการลักษณะรับฟ้อง (15) พระไอยการลักษณะภยาน (16) พระไอยการลักษณะตระลาการ
- (17) พระไอยการลักษณะอุธร (18) พระไอยการลักษณะผัวเมีย (19) พระไอยการทาส
- (20) พระไอยการลักภากูเมียผู้คนท่าน (21) พระไอยการลักษณะมรดก (22) พระไอยการลักษณะภู่นี้ (23) พระไอยการเบตเสจร (24) พระไอยการลักษณะวิวาทตีต่อกัน
- (25) พระไอยการลักษณโจร (26) พระไอยการอาชาหลวง (27) กฎพระสงฆ์ (28) กฎ 36 ข้อ (29) พระราชกำหนดเก่า (30) พระราชกำหนดใหม่⁴

⁴ สถาบันปรีดี พนมยงค์, (2548), กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 1 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่, กรุงเทพฯ: สุขกายใจ, หน้า 1 - 5.

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว จะเห็นว่า ประเทศไทยมีกฎหมายเป็นหลักในการบริหารราชการของพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งกฎหมายในสมัยหนึ่งจะมีชื่อแตกต่างไปจากกฎหมายอีกยุคสมัยหนึ่ง เนื่องมาจากกระบวนการปกครองและปัญหาในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกัน การศึกษากฎหมายจึงต้องศึกษาเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี การปกครอง สภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบด้วย ดังนั้น การเปรียบเทียบกฎหมายสมัยหนึ่ง ประเทศหนึ่ง จึงจะต้องเข้าใจองค์ประกอบดังกล่าว เพราะไม่มีกฎหมายที่ต่างยุคสมัยต่างระบบการปกครองหรือกฎหมายแต่ละประเทศมีความเหมือนกัน หรือไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง หากมีความเข้าใจผิดพลาดในสาระสำคัญในบทบัญญัติของกฎหมายที่ต่างกัน จะทำให้นากฎหมายไปใช้อย่างผิดพลาด และเกิดความไม่ยุติธรรม กฎหมายประเทศเดียวกันแต่ต่างยุคสมัยกัน ถึงแม้ “มีชื่อเหมือนกัน” อาจมีความหมายที่แตกต่างกัน เช่น “พระราชบัญญัติ” ในสมัยกรุงศรีอยุธยาอาจจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หมายถึง “คำชี้ขาดพระไอยการ” ของพระมหากษัตริย์ หรือคำพิพากษาที่พระมหากษัตริย์ทรงรับรองแล้วส่วนคำว่า “พระราชบัญญัติ” ที่ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หรือหลังจากที่ประเทศไทยมีรัฐสภาเป็นองค์กรในการบัญญัติกฎหมายแล้ว หมายความว่า กฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ซึ่งมีความหมายต่างกัน ดังนั้น การที่จะเทียบเคียง หรือเปรียบเทียบกฎหมายที่ต่างยุคสมัยนั้น จะต้องเข้าใจความหมายให้ถ่องแท้เป็นเบื้องต้น หรือคำว่า “พระราชกำหนด” ในกฎหมายตราสามดวง หรือกฎหมายที่มีมาแต่สมัยอยุธยา นั้นหมายถึง กฎหมายที่ออกโดยพระมหากษัตริย์จะมีโทษหรือไม่มีโทษก็ได้ แต่ “พระราชกำหนด” หลังจากประเทศไทยมีเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญใช้แล้ว มีรัฐสภาเป็นองค์กรที่บัญญัติกฎหมาย “พระราชกำหนด” หมายถึง กฎหมายที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีในเวลาที่เป็นเร่งด่วน หรือฉุกเฉิน ฯลฯ ซึ่งจะเห็นว่า แม้ประเทศไทยเองต่างยุคสมัยกัน กฎหมายชื่อเดียวกันยังมีความหมายต่างกัน ดังนั้น หากนำชื่อกฎหมายจากต่างประเทศมาเทียบเคียง หรือแปลเป็นกฎหมายไทย จึงควรทำความเข้าใจ

ให้ถ่องแท้ก่อนที่จะเทียบเคียงว่าหมายถึงอะไร หรือมีเจตนารมณ์อย่างไร เช่น คำว่า “กฎหมายมหาชน” นำมาจากภาษาฝรั่งเศส “Droit public”⁵ เป็นต้น ซึ่งในเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของอำนาจปกครองที่บัญญัติอยู่ในกฎหมาย เช่น เรื่องของอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ ซึ่งเรื่องอำนาจทั้งสามนี้ บัญญัติอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ไม่มีบัญญัติอยู่ในกฎหมายอื่น แต่มีได้ทำให้รัฐธรรมนูญเปลี่ยนชื่อเป็นกฎหมายมหาชนได้ ส่วนอำนาจปกครองที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายอื่น ๆ ที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา อำนาจปกครองที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ เหล่านั้น คือ กฎ คำสั่งทางปกครอง การกระทำทางปกครอง และสัญญาทางปกครอง อำนาจปกครองดังกล่าว อยู่ในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งก็ได้ทำให้กฎหมายฉบับนั้น เป็นกฎหมายมหาชน เพราะกฎหมายทุกฉบับมีชื่ออยู่แล้วไม่มีผู้ใดเปลี่ยนเป็นชื่ออื่นได้ ตลอดหลายยุค หลายสมัยของไทยไม่เคยบัญญัติกฎหมายในชื่อกฎหมายมหาชน ดังนั้น นักกฎหมายจึงควรทำความเข้าใจความหมายของกฎหมายในแต่ละเรื่องให้ชัดเจน จึงจะสามารถนำหลักกฎหมายไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

อนึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม จะทำให้ทราบชื่อ และความหมายของกฎหมายในแต่ละยุคสมัย และทราบว่ากฎหมายมีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนามาถึงปัจจุบันได้อย่างไร เพราะกฎหมายจะเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุ และปัจจัยของสังคมในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พัฒนาการของกฎหมายศาล และกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมา จะเห็นว่ากฎหมายไทยได้พัฒนาอย่างเป็นระบบ และพัฒนามาตามยุค สอดคล้องกับการปกครองในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมา มีตัวบทกฎหมายชัดเจน ส่วนการตัดสินใจคดีเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับระบบการปกครองในแต่ละยุคสมัย กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัยประชากรไม่มากพระมหากษัตริย์ก็ตัดสินใจคดีเอง ดำเนินกระบวนการตัดสินใจคดีทุกอย่างด้วยตนเอง ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยาศูนย์กลางของอำนาจยังคงอยู่ที่พระมหากษัตริย์ และทรงตัดสินใจคดีความด้วยพระองค์เอง

⁵ DIDIER TRUCHET, (2003), *Ladroit public*, que sais-je? PUF Paris, p 21 - 23.

การปกครองเป็นแบบจตุสดมภ์⁶ ซึ่งเป็นวิธีการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง โดยตั้งกรมขึ้น 4 กรม คือ กรมเมือง (เวียง) กรมวัง กรมคลัง และกรมนา มีเสนาบดีเป็นเจ้ากระทรวงดูแลในแต่ละกรม

กรมวังเป็นกรมที่รับใช้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ ได้เห็นได้เรียนรู้การบริหารราชการ และการพิจารณาคดีของพระมหากษัตริย์ ดังนั้น เมื่อส่งข้าราชการออกไปปกครองหัวเมืองที่ห่างไกล จึงต้องทำหน้าที่บริหารราชการ และพิจารณาตัดสินคดีด้วย เนื่องจากในสมัยอยุธยา还没有หน่วยงาน หรือมีโรงเรียนสอนกฎหมายโดยตรง นอกจากนั้นแล้ว การตัดสินคดีจึงอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ หรือในแต่ละกรมที่มีหน้าที่ในการบริหารราชการต่างกัน และต่างตัดสินคดีในเรื่องที่เกี่ยวกับกรมแต่ละกรม จึงเป็นประจักษ์ว่า ศาลในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ปรากฏอยู่ในเมืองหลวง และตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะศาลที่อยู่ในเมืองหลวงมีถึง 16 ศาล ไม่รวมศาลหัวเมือง ได้แก่ ศาลนครบาล ศาลแพ่งเกษม ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมวังศาลอาญานอก ศาลอุทธรณ์กรมมหาดไทย ศาลกรมนา ศาลกรมท่ากลาง ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลต่างประเทศ ศาลราชตระกูล ศาลมรดก ศาลสรรพากร ศาลธรรมการ และศาลฎีกา (กรมตรวจฎีกา)⁷ ระบบศาลดังกล่าว ได้ดำเนินมาจนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงได้เกิดการปฏิรูประบบศาลขึ้นใหม่ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทัดเทียมกับนานาอารยประเทศในสมัยนั้น

จากพัฒนาการของกฎหมายและศาลของไทยดังกล่าว จะทำให้ผู้ศึกษากฎหมายเกิดความรู้ความเข้าใจระบบกฎหมาย และศาลของประเทศไทยอย่างถูกต้อง และมีความมั่นใจในกระบวนการยุติธรรมของไทย รวมทั้งสามารถนำหลักกฎหมายไปใช้ได้ถูกต้องเป็นธรรม

⁶ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, อ้างแล้ว, หน้า 11.

⁷ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, อ้างแล้ว, หน้า 14 - 15.

ประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม : สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ระบบกฎหมายของไทยพัฒนามาเป็นลำดับ และเหมาะสมกับระบบการปกครองของสังคมไทยเป็นไปตามยุคสมัย แต่ก็เกิดปัญหาอยู่ไม่น้อย เนื่องจากผู้ตัดสินคดีที่อยู่ตามหัวเมืองห่างไกลใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทำให้กระบวนการยุติธรรมขาดความเป็นธรรม และสร้างปัญหาให้กับประชาชน เนื่องจากการอุทธรณ์คำพิพากษาเป็นการอุทธรณ์ว่าผู้พิจารณาคดีพิจารณาคดีไม่ยุติธรรม เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายตรงข้ามรับสินบนมิได้อุทธรณ์เรื่องข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงในคดีเช่นในปัจจุบัน แต่เป็นการกล่าวหาผู้ตัดสินคดีว่าตัดสินคดีโดยขาดความยุติธรรม ในกรณีความผิดทางแพ่ง การบังคับคดีจะจับลูกหนี้ไปบังคับ หรือให้ติดคุกจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จ ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงใช้วิธีการดำนํ้า ลุยเพลิง การลงโทษใช้จารีตนครบาลโดยการลงโทษในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเขียน ตอกเล็บบิบบมับ หรือใช้วิธีการทรมาน เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหายอมรับผิด⁸ ประกอบกับการพิจารณาคดีได้แยกกันเป็นหลายหน่วยงาน ทำให้ขาดความยุติธรรม และปัญหาที่สำคัญก็คือ ระบบกฎหมายและศาลของไทยดังกล่าว ไม่เป็นที่ยอมรับของชาวต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2398 หมายถึง คนในบังคับของอังกฤษ เมื่อมีคดีความไม่ต้องขึ้นศาลไทย แต่ไปขึ้นศาลกงสุล⁹ แทน ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างคู่ความ และต่อมาประเทศไทยจำยอมต้องทำสนธิสัญญาในลักษณะดังกล่าวกับอีกหลายประเทศ¹⁰ และการที่ประเทศไทยจะได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตคืนมา จะต้องปฏิรูประบบกฎหมายและศาลของไทยให้เป็นที่ยอมรับ ทำให้ประเทศไทยเริ่มส่งนักเรียนไปเรียนยังต่างประเทศ

⁸ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, (2552), *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, หน้า 136.

⁹ ศาลกงสุล หมายถึง ศาลของประเทศที่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ตั้งขึ้นในอีกประเทศหนึ่ง เพื่อให้กงสุลเป็นผู้พิจารณาตัดสินในบังคับของตน

¹⁰ ร.แสงกาต์, (2526), *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย 2 มุลนิธิโครงการตำรา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 121.

ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศ และจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาเพื่อพิจาราราชการให้เป็นไปตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย¹¹

การปฏิรูปกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมได้เริ่มอย่างจริงจังในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) แต่มีปัญหายู่ว่ามีกฎหมายอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ดังที่ประเทศอังกฤษใช้อยู่ กับกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ที่ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สเปน เป็นต้นใช้อยู่ จึงได้ปรึกษากับนักกฎหมายชาวฝรั่งเศส ชื่อ ยอร์ช บาดูส กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์¹² ต่างมีความเห็นว่าควรที่จะใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือประมวลกฎหมาย เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เพราะสามารถจะร่างกฎหมายได้อย่างรวดเร็ว หากใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีอย่างเช่นประเทศอังกฤษ กว่าจะเห็นผลเป็นรูปธรรมจะต้องใช้เวลานาน ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงตัดสินพระทัยใช้ระบบประมวลกฎหมาย และกฎหมายที่มีพระราชดำรัสให้จัดทำเป็นฉบับแรก คือ กฎหมายอาญา และเมื่อคณะกรรมการจัดทำกร่างเสร็จได้ตั้งคณะกรรมการให้ตรวจทาน โดยมีกรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นประธาน เมื่อดำเนินการเสร็จได้ทูลเกล้าฯ ให้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2451 เรียกว่า “กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127”¹³ นับเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย และบังคับใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2500 จึงได้ประกาศใช้ “ประมวลกฎหมายอาญา” จนถึงปัจจุบัน

ต่อมาได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และได้ประกาศใช้บรรพ 1 และบรรพ 2 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายฉบับดังกล่าว ที่ได้ประกาศใช้ไปแล้วนั้นยังมีความบกพร่องอยู่ จึงได้ประกาศใช้

¹¹ ร.แสงกาด์, เพิ่งอ้าง, หน้า 128.

¹² แสง บุญเฉลิมวิภาส, เพิ่งอ้าง, หน้า 199.

¹³ แสง บุญเฉลิมวิภาส, อ้างแล้ว, หน้า 126 - 128.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 ฉบับใหม่แทนเมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2472 ได้ประกาศใช้ บรรพ 3 และประกาศใช้ บรรพ 4 เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 ส่วนบรรพ 5 และ บรรพ 6 ได้ตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ เนื่องจากได้ตราขึ้นหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง และประกาศใช้ เมื่อปี พ.ศ. 2478¹⁴

จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การตรากฎหมายจะเป็นไปตามพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ และตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาเพื่อทำการร่างกฎหมายและการนำเอากฎหมายลักษณะเดียวกันมารวบรวมไว้เป็น หมวดหมู่ เรียกว่า “ประมวลกฎหมาย...” แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และผู้ใช้อำนาจอธิปไตย คือ รัฐสภา มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย และกฎหมายที่บัญญัติ หรือผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา เรียกว่า “พระราชบัญญัติ” กระบวนการบัญญัติกฎหมายของไทยเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ชื่อของ กฎหมายก็เปลี่ยนแปลงไปตลอดจนความหมายก็ได้เปลี่ยนไปด้วย ดังนั้น การศึกษา ประวัติศาสตร์กฎหมายจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักกฎหมายทุกคน เพื่อให้เข้าใจ ชื่อและความหมายของกฎหมายแต่ละยุคสมัยได้อย่างถูกต้อง และนำกฎหมายไปบังคับใช้ ให้ตรงตามเจตนารมณ์อย่างแท้จริง

สำหรับศาลและกระบวนการยุติธรรมได้ปฏิรูปมาพร้อม ๆ กับการปฏิรูป กฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เนื่องจากศาล อยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา เหตุเพราะประเทศไทยยังไม่มีการสอน กฎหมายอย่างเป็นระบบ จึงต้องอาศัยผู้ที่ได้รับใช้ใกล้ชิดพระมหากษัตริย์ คือ ข้าราชการ กรมวังทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาตีความ และข้าราชการที่ประจำอยู่ในหัวเมืองต่าง ๆ แต่ก็ เกิดปัญหาการทุจริต และความไม่เป็นธรรมกับคู่ความ การพิจารณาคดียังขาดระบบ แบบแผนที่ถูกต้อง และเป็นธรรม พระองค์จึงได้โปรดให้ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น

¹⁴ พิชัย นิลทองคำ, (2558), *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*, กรุงเทพฯ: อจติยา จำกัด, หน้า 8.

เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2434 และรวมศาลที่กระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ 16 ศาลนั้น เข้ามาอยู่ในกระทรวงยุติธรรม และยุบรวมเหลือ 7 ศาล¹⁵ ได้แก่ 1. ศาลอุทธรณ์คดีหลวง 2. ศาลอุทธรณ์คดีราชบุรี 3. ศาลพระราชาอาญา 4. ศาลแพ่งเกษม 5. ศาลแพ่งกลาง 6. ศาลสรรพากร และ 7. ศาลต่างประเทศ

ส่วนศาลตามหัวเมืองต่าง ๆ ยังคงเป็นไปตามเดิม และยังคงสังกัดกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงนครบาล แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ศาลต่าง ๆ อยู่ในระบบแบบแผนเดียวกัน และเป็นการปฏิรูปศาล จึงได้ตั้งข้าหลวงพิเศษออกไปดำเนินการตามพระราชบัญญัติ ตั้งข้าหลวงพิเศษสำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียม ศาลยุติธรรมหัวเมืองทั้งปวง ร.ศ. 114 จนสำเร็จทั่วราชอาณาจักร และได้ประกาศจัดตั้งศาลมณฑลพายัพ และมณฑลทหารราชบุรี ใน พ.ศ. 2458 และได้เปลี่ยนศาลเป็นศาลจังหวัด และเรียกศาลในกระทรวงยุติธรรมว่า “ศาลยุติธรรม” และแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

จากที่กล่าวมา จะเห็นถึงการพัฒนาการของศาลไทยอย่างเป็นระบบ การปรับปรุงพัฒนากฎหมายกับปรับปรุงระบบศาลควบคู่กันตลอดมาให้สอดคล้องกับสังคมและสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ เพื่อรักษาความถูกต้อง ยุติธรรมให้คงไว้กับสังคมไทย เพราะหากบ้านเมืองใดศาลขาดความเชื่อถือ ขาดความไว้วางใจจากประชาชน สังคมนั้นประเทศนั้น เปรียบเสมือนอยู่ในสภาพของสงครามบ้านเมืองขาดความสงบสุข ประชาชนขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ส่วนกระบวนการยุติธรรม การสืบพยาน การลงโทษ และการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ยังใช้จารีตนครบาล ซึ่งหลักการสำคัญเป็นการบังคับขู่เข็ญ เพื่อหาข้อเท็จจริง เป็นการทารุณโหดร้ายในสายตาของชาวต่างชาติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงได้ทรงออกพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 เพื่อเป็นการปฏิรูปการสืบพยาน ให้เหมาะสมรวดเร็ว เช่น อาณาอารยประเทศ

¹⁵ สมหมาย จันทรเรือง, (2546), ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, หน้า 17.

และได้ประกาศ พระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล ร.ศ. 115 โดยให้ใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 และได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ส่วนศาลทหาร ยังคงอยู่ สังกัดกระทรวงกลาโหมจนถึงปัจจุบัน

ขณะที่การปฏิรูปกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมในสมัยนั้นได้จัดตั้งโรงเรียนกฎหมาย เพื่อผลิตผู้มีความรู้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้กับศาลที่เกิดขึ้นมาใหม่ หลังการปฏิรูประบบศาลเพื่อให้มีการนำกฎหมายไปใช้อย่างถูกต้อง และเป็นธรรม โรงเรียนกฎหมายได้ตั้งขึ้นครั้งแรกอย่างไม่เป็นทางการในปี พ.ศ. 2440 และต่อมาในปี พ.ศ. 2454 ได้ตั้งโรงเรียนกฎหมาย สังกัดกระทรวงยุติธรรมขึ้น แต่กระนั้นก็ตาม การเปิดโรงเรียนกฎหมายเป็นครั้งแรกยังไม่มีผู้สอนที่มีความรู้กฎหมายอย่างเพียงพอ และมีเพียงผู้ที่สำเร็จการศึกษากฎหมายมาจากต่างประเทศเท่านั้นโดยเฉพาะ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระองค์สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ จึงนำกฎหมายอังกฤษมาทำการสอนในโรงเรียนกฎหมาย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ระบบกฎหมายไทยถึงแม้จะใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่ก็มีระบบกฎหมายของอังกฤษเข้ามามีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยมาจนถึงปัจจุบัน และตั้งแต่ประเทศไทยได้ปฏิรูปกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ก็ได้ดำเนินการพัฒนากฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมสืบเนื่องตลอดมากระทั่งประเทศไทยได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตคืนมาในสมัยของพระองค์ และได้ประกาศจัดระเบียบกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2455

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบบประชาธิปไตย ในระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในปี พ.ศ. 2475 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ส่วนอำนาจในการตรากฎหมายเป็นหน้าที่ของรัฐสภา และกฎหมายที่ผ่านรัฐสภามีชื่อเป็น “พระราชบัญญัติ” ส่วนกฎหมายที่มีความจำเป็น

การพัฒนากฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมในยุคปัจจุบัน

กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรม ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเกิดการเรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปทางการเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2535 และจัดให้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก่อให้เกิดกฎหมายที่มีชื่อใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน ในประเทศไทยขึ้น คือ “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ” ซึ่งเนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดแก้ไขยาก บัญญัติแต่หลักการไว้ในบางเรื่อง เช่น เรื่องพรรคการเมือง เรื่องการเลือกตั้ง แต่มิได้บัญญัติรายละเอียดไว้ จึงต้องมาบัญญัติรายละเอียดไว้ในกฎหมายอื่น คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กฎหมายที่ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ได้แก่

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หมายถึง บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสาระสำคัญในรายละเอียดในเรื่องที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักการไว้ เพื่อย่อยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น

2. พระราชบัญญัติ หมายถึง บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา

3. พระราชกำหนด หมายถึง บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจบริหารให้ใช้บังคับตั้ง กรณีพระราชบัญญัติในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในระหว่างสมัยประชุมของรัฐสภาถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากร หรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับเรื่องพิจารณาโดยด่วนและลับ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน ทั้งนี้ เมื่อพระราชกำหนดดังกล่าว ออกมาบังคับใช้ แล้วก็ต้องนำมาให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบในภายหลัง จึงใช้บังคับต่อไปได้

4. ประกาศ หรือคำสั่งคณะทหารที่ยึดอำนาจในการปกครองได้ ซึ่งประกาศหรือคำสั่งของคณะทหารที่ยึดอำนาจในการปกครองประเทศ หมายถึง การออกคำสั่งโดย

อาศัยอำนาจพิเศษ ในฐานะ “รัฐอธิปัตย์” ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นหลักไว้หลาย คำพิพากษา เช่น กรณีการที่คณะรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศได้สำเร็จ นั้น คณะรัฐประหารย่อมมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขยกเลิกและออกกฎหมาย ตามระบบแห่งการปฏิบัติเพื่อบริหารประเทศชาติต่อไปได้ มิฉะนั้นประเทศชาติจะตั้งอยู่ ด้วยความสงบไม่ได้ ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 จึงเป็นกฎหมายอันสมบูรณ์ การแต่งตั้งให้ผู้ใดเป็นรัฐมนตรีในต่อนั้น ก็ย่อมเป็น การชอบด้วยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่สั่งให้ปลดปลัดกระทรวงฐาน ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง อันเป็น ความผิดตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2485 มาตรา 61 และ อาศัยอำนาจตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดวิธีการพิจารณาลงโทษข้าราชการ ผู้กระทำความผิดหน้าที่หรือหย่อนความสามารถ พ.ศ. 2490 นั้น เป็นคำสั่งที่ออกมาในทางราชการ โดยอำนาจ และหน้าที่ในตำแหน่งราชการด้วย การใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยตามบทกฎหมายที่ ให้อำนาจ เมื่อฟังได้ว่า เป็นการกระทำโดยสุจริตในอำนาจและหน้าที่ ทั้งมิได้มุ่งที่จะให้ เกิดเสียหายแก่ผู้ใด ดังนี้ แม้จะวินิจฉัยผิดพลาด ก็หาเป็นละเมิดไม่¹⁶

อีกกรณีหนึ่ง ...คำว่า “รัฐบาล” ตามที่กล่าวไว้ในกฎหมายลักษณะอาญานั้น ไม่มี บทวิเคราะห์ศัพท์ไว้ แต่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า “องค์การปกครอง บ้านเมือง...รัฐบาลที่โจทก์หาว่าพวกจำเลยจะล้มล้างนั้น เป็นรัฐบาลที่ได้ตั้งขึ้นตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในขณะนั้น คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ประกาศใช้ ในกรณีที่มิ การรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลที่ดำรงอยู่ก่อน รัฐบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ ได้เข้า ครองครอง และบริหารราชการแผ่นดินด้วยความสำเร็จเด็ดขาด และรักษาความสงบ เรียบร้อยของประเทศไว้ได้ และตลอดมาเป็นที่ยอมรับนับถือกันทั่วไปว่า เป็นรัฐบาลอัน

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 45/2496, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา, [Online], เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-80535.html>, สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.

สมบูรณ์มาช้านานจนบัดนี้ ศาลไม่เห็นมีเหตุใดที่จะถือว่า เป็นรัฐบาลอันไม่ชอบธรรมตามความเป็นจริง อันปรากฏประจักษ์แจ้งอย่างชัดเจน”¹⁷

อีกกรณีหนึ่ง คณะปฏิวัติได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศได้เป็นผลสำเร็จ หัวหน้าคณะปฏิวัติย่อมเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบ้านเมือง ข้อความใดที่หัวหน้าคณะปฏิวัติสั่งบังคับประชาชนก็ต้องถือว่าเป็นกฎหมาย แม้พระมหากษัตริย์จะมีได้ทรงตราออกมาด้วยคำแนะนำ และยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร หรือสภานิติบัญญัติของประเทศก็ตาม ฉะนั้น ประกาศของคณะปฏิวัติ ซึ่งประกาศคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติบังคับแก่ประชาชน จึงเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในการปกครองในลักษณะเช่นนั้นได้¹⁸

อีกประการหนึ่ง ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรเป็นกฎหมายสูงสุด บทกฎหมายใดที่ขัดกับธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรย่อมจะนำมาใช้บังคับไม่ได้ คำสั่งของนายกรัฐมนตรีที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร จึงเป็นคำสั่งที่ขัดด้วยกฎหมาย ผู้ใดจะอ้างว่า คำสั่งดังกล่าวขัดต่อกฎหมายนั้นย่อมฟังไม่ได้¹⁹

เมื่อคณะปฏิวัติหรือคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้เป็นผลสำเร็จ หัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินย่อมมีอำนาจออกประกาศ หรือคำสั่งอันถือว่าเป็นกฎหมายใช้บังคับแก่ประชาชนได้

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1512-1515/2497, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา, [Online], เข้าถึงได้จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search/index/4569>, สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1662/2505, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา, [Online], เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-45595.html>, สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1729/2512, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา, [Online], เข้าถึงได้ จาก <https://deka.in.th/view-68103.html>, สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.

แม้จะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยประกาศใช้แล้วก็ตาม แต่เมื่อไม่มีกฎหมายยกเลิกประกาศหรือคำสั่งดังกล่าวประกาศหรือคำสั่งนั้นก็ยังคงเป็นกฎหมายใช้บังคับอยู่²⁰

กรณีที่อยู่ในระหว่างใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ถือว่ารัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรเป็นกฎหมายสูงสุด บรรดาคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรดังกล่าว และโดยมติคณะรัฐมนตรีจึงเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย และใช้บังคับได้ คำสั่งศาลชั้นต้นที่สั่งให้คดีพยานจำเลยมิได้ทำให้เกิดคดีเสร็จสิ้นไปทั้งเรื่องเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา เมื่อจำเลยมิได้โต้แย้งไว้²¹

เมื่อคณะปฏิวัติได้ทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 และประกาศให้ยกเลิก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2520 เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะได้อัปเดตร่างขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับนี้ ดังนั้น รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2520 จึงเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศและบริหารราชการแผ่นดินในขณะนั้น

เมื่อตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2520 มาตรา 27 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระงับ หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อน หรือทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวน หรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของ

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2523, [Online], เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-33667.html>, สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2561.

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1540/2531, [Online], เข้าถึงได้จาก https://deka.in.th/view-1053_05.html,, สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2561.

ประชาชน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้ธรรมนูญการปกครองนี้และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และของสภานโยบายแห่งชาติ มีอำนาจสั่งการ หรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่ง หรือการกระทำของนายกรัฐมนตรีรวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เป็นคำสั่ง หรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย” ถ้อยคำในมาตรา 27 ที่ว่า “...ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และของสภานโยบายแห่งชาติ มีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้” ย่อมรวมถึงการสั่งจำคุก ในเมื่อนายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระวัง หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร²²

จากคำพิพากษาศาลฎีกา ดังกล่าว ได้วินิจฉัยไว้ว่า เมื่อยึดอำนาจปกครองได้ บ้านเมืองอยู่ในความสงบ ถือว่าคณะทหารที่ยึดอำนาจได้นั้น เป็นรัฐอธิปไตยมีอำนาจในการปกครอง ดังนั้น ประกาศ หรือคำสั่งคณะทหาร ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ออกโดยอำนาจนิติบัญญัติ เนื่องจากคณะทหารยึดอำนาจได้ทั้ง 3 อำนาจ

ส่วน “ประมวลกฎหมาย” ปัจจุบันไม่มีการออกกฎหมายในชื่อประมวลกฎหมาย แต่ประมวลกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นกฎหมายที่มีแต่เดิม ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และประมวลกฎหมายที่ยังคงบังคับใช้อยู่ ได้แก่ 1. ประมวลกฎหมายอาญา 2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 3. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 4. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 5. ประมวลกฎหมายที่ดิน 6. ประมวลรัษฎากร และ 7. ประมวลกฎหมายอาญาทหาร

แต่อย่างไรก็ตาม หากมีการร่างกฎหมาย หรือแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายต่าง ๆ นั้น จะกระทำในชื่อพระราชบัญญัติเป็นส่วนใหญ่ และเนื่องจากกฎหมายทุกฉบับของไทย มีชื่อที่ชัดเจนอยู่แล้ว ในแต่ละยุคสมัยนักกฎหมายควรจะเรียกให้ถูกต้อง เพื่อเป็น

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 211/2552, [Online], เข้าถึงได้จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search/inde x/355>, สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2561.

การเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ การที่จะเรียกว่าเป็น “กฎหมายลูก” หรือ “กฎหมายรอง” ไม่ควรใช้ เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด สับสน และนำกฎหมายไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง

อีกส่วนหนึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีได้เกิดจากการใช้อำนาจนิตบัญญัติ แต่เกิดจากการใช้อำนาจบริหารหรืออำนาจปกครอง “กฎ”²³ ได้แก่ 1. พระราชกฤษฎีกา 2. กฎกระทรวง 3. ประกาศกระทรวง 4. ระเบียบ 5. ข้อบังคับ 6. ข้อบังคับตำบล 7. ข้อบังคับจังหวัด 8. ข้อบังคับกรุงเทพมหานคร 9. ข้อบังคับเมืองพัทยา 10. เทศบัญญัติ 11. บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป

บทบัญญัตินี้เรียกว่า “กฎ” เพราะเกิดจากการใช้อำนาจบริหาร หรืออำนาจปกครอง มิได้เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจนิตบัญญัติ อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5 ได้บัญญัติแยกกันระหว่าง “กฎหมาย” กับ “กฎ” ดังนั้น นักกฎหมายควรจะเรียกให้ถูกต้อง

ในส่วนของ “ศาล” ได้เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จากเดิมมีเพียง 2 ศาล คือ ศาลยุติธรรม และศาลทหาร แต่เมื่อประเทศไทยประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ศาลเกิดขึ้นใหม่อีก 2 ศาล คือ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง ทำให้เขตอำนาจของศาลเปลี่ยนแปลงไป และศาลแต่ละศาลมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินคดีที่แตกต่างกัน ดังนั้น หลักที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีของศาลแต่ละศาล จึงแตกต่างกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และเพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน และเสมอภาคกัน รวมทั้งการรักษาคุณภาพระหว่างรัฐกับประชาชนตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมาศาลไทยเป็นระบบ “ศาลคู่” ซึ่ง เดิมเป็นระบบ “ศาลเดี่ยว” สาเหตุที่เกิดศาลปกครองขึ้นมาแยกต่างหากไป

²³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 3.

จากศาลยุติธรรม เพื่อแยกคดีปกครองออกจากคดีแพ่ง คดีอาญา เพราะแต่ละคดีมีปัญหาที่แตกต่างกันในทุกประเทศทุกสังคมเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ปัญหาต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้น และเกิดปัญหาใหม่ขึ้นในสังคม ศาลและกระบวนการยุติธรรมเป็นองค์กรที่จะรักษาสถานภาพของสังคมให้เกิดความสงบสุข จึงต้องพัฒนาและเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป และที่สำคัญกฎหมายทุกฉบับเกิดขึ้นมาเพื่อรักษาสีทึบเสรีภาพของประชาชน มิใช่กฎหมายออกมาบังคับใช้กับประชาชน ดังนั้น ศาล และกระบวนการยุติธรรม ที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงมาถึงปัจจุบันก็เพื่อรักษาสีทึบเสรีภาพ และประโยชน์ของประชาชน การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และเกิดความยุติธรรม สังคมจึงจะสงบสุข การนำกฎหมายไปใช้จะต้องมีหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับปรัชญาของกฎหมายแต่ละประเภทอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ “เพื่อรักษาสีทึบเสรีภาพและประโยชน์ของประชาชน”

บทส่งท้าย

การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย จะทำให้ทราบถึงพัฒนาการ ปัญหา สาเหตุของการปฏิรูปกฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ อีกทั้งทราบชื่อ และความหมายของกฎหมายใน แต่ละยุคสมัย เพื่อนำไปสู่การนำแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ มาบังคับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้อง และเกิดความเป็นธรรม บรรลุเป้าหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่เดิมกฎหมายของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเกิดจากผู้ทรงฤทธิ²⁴ พระมหากษัตริย์ทรงตรากฎหมายขึ้นมาใช้เพิ่มเติมตามยุคตามสมัย แต่จะต้องไม่ขัดกับบทบัญญัติของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ เพราะถือว่าเป็นกฎหมายศักดิ์สิทธิ์ ต่อมา มีการปฏิรูปกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1)

²⁴สถาบันปรีดี พนมยงค์, อ้างแล้ว, หน้า 7-15.

พระองค์ทรงแต่งตั้งผู้ที่มีความรู้ประกอบไปด้วยอารักษ์ 4 ลูกขุน 3 ราชบัณฑิต²⁵ เป็นผู้ชำระกฎหมาย และออกกฎหมายในสมัยรัชกาลต่อ ๆ มา พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะบุคคลขึ้นมาทำการร่างกฎหมาย จวบจนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้ทรงแต่งตั้งชาวต่างชาติที่มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมายร่วมกับคนไทยทำการร่างกฎหมายตามพระราชดำริ

นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีองค์กรในการบัญญัติกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ คือ “รัฐสภา” จนถึงปัจจุบัน จุดประสงค์ในการบัญญัติกฎหมายของไทย ทั้งสมัยที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และในระบอบประชาธิปไตย ผู้เขียนมีความเห็นว่ามีเปลี่ยนแปลง คือ บัญญัติกฎหมายออกมาบังคับใช้กับประชาชนและการเรียนการสอนกฎหมายในปัจจุบันผู้สอนก็ยังคงสอนว่ากฎหมายบัญญัติออกมาบังคับใช้กับประชาชนแต่อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้มีอำนาจบางคน จังยังคงกดขี่ประชาชนไม่จบสิ้น ทั้งที่การบัญญัติกฎหมายทุกชนิดในระบอบประชาธิปไตย “เพื่อรักษาสีทธิเสรีภาพและประโยชน์ของประชาชน”

ผู้เขียนขอเสนอแนะ การนำกฎหมายไปบังคับใช้ให้ถูกต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ประการแรก กล่าวคือ นักกฎหมายควรศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายเพื่อทราบชื่อกฎหมายในแต่ละยุคแต่ละสมัยอย่างถูกต้องเนื่องจากกฎหมายในแต่ละยุคแต่ละสมัยมีผู้บัญญัติกฎหมายเจตนารมณ์ของกฎหมาย ระบบศาล และกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน ไม่นำกฎหมายแต่ละยุคแต่ละสมัยมาใช้ให้เกิดความเข้าใจผิดส่งผลกระทบต่อความยุติธรรม ประการต่อมา นักกฎหมายควรเรียกชื่อกฎหมายให้ถูกต้อง เพราะชื่อกฎหมายบ่งบอกผู้บัญญัติกฎหมาย ศาลและหลักกฎหมายที่จะนำไปใช้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิด

²⁵ พิมพิจา สระทองอุ่น, (2517), การร่างกฎหมายและกระบวนการนิติบัญญัติ, กรุงเทพฯ: รามคำแหง หน้า 8.

ความยุติธรรม และประการสุดท้าย นักกฎหมาย ควรศึกษาเจตนารมณ์ของกฎหมายในแต่ละยุคแต่ละสมัยให้อ่องแท้ เพื่อชี้นำสังคมหากเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ “บัญญัติมาเพื่อบังคับใช้กับประชาชน” กับ “บัญญัติมาเพื่อรักษาสีทธิเสรีภาพของประชาชน” จะเกิดผลกับประชาชนแตกต่างกัน ทั้งที่ เป็นกฎหมายฉบับเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2523. [Online], เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-33667.html>. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1512-1515/2497. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา, [Online], เข้าถึงได้จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search/index/569>, สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1540/2531. [Online], เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-105305.html>. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1662/2505. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา.[Online], เข้าถึงได้จาก<https://deka.in.th/view-45595.html>. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1729/2512. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา, [Online], เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-68103.html>. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 211/2552, [Online], เข้าถึงได้จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search/index/355>, สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 45/2496. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา. เข้าถึงได้จาก <https://deka.in.th/view-80535.html>. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561.

เทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2548). **บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทยสมัยสุโขทัย. ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช **หลักที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542.

พิชัย นิลทองคำ. (2558). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์**. กรุงเทพฯ: อติทยา จำกัด.

พิมพ์ใจ สระทองอุ่น. (2517). **การร่างกฎหมายและกระบวนการนิติบัญญัติ**. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.

ร.แสงกาด. (2526). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย 2 มุขนิธิโครงการตำรา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

สถาบันปรีดี พนมยงค์. (2548). **กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 1 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่**. กรุงเทพฯ: สุขกายใจ.

สมหมาย จันทรเรือง. (2546). **ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม**, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2552). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

DIDIER TRUCHET. (2003). **La droit public**. gue sais-je? PUF Paris.

